

Nr 307.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående träffande av visst avtal med Eksjö stad; given Stockholms slott den 28 maj 1943.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 28 maj 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, BERGQUIST, BAGGE, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld, anför.

De av 1925 års riksdag beslutade inskränkningarna i försvarsorganisationen berörde bland annat två i Eksjö stad dittills förlagda truppförband, nämligen Smålands husarregemente och Kalmar regemente. Husarregementet skulle enligt riksdagsbeslutet sammanslås med Livregementets husarer till ett regemente, förlagt i Skövde. Kalmar regemente, sedermera benämnt Jönköpings-Kalmar regemente, skulle visserligen bibehållas vid sin dittillsva-

Bihang till riksdagens protokoll 1943. 1 saml. Nr 307—308.

1280 43

rande förläggningssort men erhålla reducerad organisation såsom normalregemente, omfattande sex utbildningsenheter. Enligt riksdagens i samband därmed uttalade mening skulle emellertid Göta ingenjörkår, utom dess fästningsingenjörkompani i Karlskrona, förläggas till Eksjö, vilket också Kungl. Maj:t sedermera, den 28 januari 1927, beslöt. Beträffande den närmare innebörden för Eksjö stads vidkommande av dessa förändringar må hänvisas till den utredning därutinnan, som finnes återgiven i propositionen 1928: 7.

Sedan stadsfullmäktige i Eksjö gjort framställning om kompensation med anledning av berörda minskning beträffande truppförläggningen till staden, träffades den 17 och den 23 december 1926 en preliminär överenskommelse mellan kronan genom den s. k. kasernkommittén under förbehåll om Kungl. Maj:ts godkännande, å ena, samt Eksjö stad, å andra sidan. Överenskommelsen, som ingicks under förutsättning att definitivt beslut komme att bliva fattat om Göta ingenjörkårs förläggning till Eksjö, innehåller i huvudsak följande. Staden åtog sig att tillhandahålla Kalmar regemente och Göta ingenjörkår vatten och elektrisk ström till samma pris, som abonnenter inom staden betalade, dock att de båda truppförbanden å nämnda pris städse skulle erhålla 20 procents rabatt. Därest kronan önskade att särskilt uppmäta den för motordrift förbrukade elektriska strömmen, skulle ersättningen för sådan ström erläggas enligt för stadens abonnenter gällande taxa för ström till motorer och skulle i sådant fall den för övrig elektrisk ström ovan stadgade rabatten utgå allenast med 15 procent. Särskilda kontrakt med närmare bestämmelser rörande leveransen av elektrisk energi till truppförbanden skulle upprättas mellan staden och arméförvaltningens intendenturdepartement, därvid nyssnämnda pris skulle bliva gällande.

Med skrivelse den 23 december 1926 underställde kasernkommittén överenskommelsen Kungl. Maj:ts prövning. Därvid framhöll kommittén bland annat att den avtalade prisbestämmelsen innebure att gällande vattenpris, 15 öre per kubikmeter, höjdes med 5 öre per kubikmeter samt att priset på elektrisk ström, som under femårsperioden 1921—1925 i genomsnitt uppgått till omkring 15 öre per kilowattimme, ökades, såframt endast belysningsström användes, med 13 respektive 5 öre per kilowattimme. Ehuru den dittillsvarande förbrukningen förmodligen komme att undergå någon reduktion hade kommittén för att giva någon uppfattning om de ekonomiska verkningarna av prisbestämmelsen uträknat hur stor merkostnad för kronan som uppkommit om bestämmelsen gällt under åren 1921—1925. Sammanlagda merkostnaden för vatten och elektrisk ström hade därvid befunnits variera mellan 10,000 och 20,000 kronor per år. Staden hade emellertid utöver de i och för sig avsevärda prestationer, som den fullgjort för regementenas förläggande till platsen, haft betydande indirekta kostnader föranledda av militärpersonalens inflyttning till staden, såsom inrättande av nya skolor m. m. Med hänsyn därtill och vissa i övrigt anförda skäl hade kommittén funnit sig böra för sin del godkänna överenskommelsen.

Genom förenämnda proposition 1928: 7 föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att godkänna ifrågakvarande överenskommelse. Enligt det i propositionen

åberopade utdraget av statsrådsprotokollet uttalade föredragande departementschefen, att starka billighetsskäl syntes föreligga att bereda Eksjö stad någon ersättning för de förluster, som för staden blivit en följd av den nya härorganisationens genomförande. Den preliminärt träffade överenskommelsen syntes departementschefen vara av beskaffenhet att kunna för kronans del godtagas. — Riksdagen (skrivelse nr 74) biföll propositionens hemställan, varefter Kungl. Maj:t genom brev den 31 mars 1928 godkände överenskommelsen.

I enlighet med vad i överenskommelsen bestämts avslöts den 11 november och den 17 december 1927 mellan Eksjö stads vatten- och elektricitetsverk samt arméförvaltningens intendenturdepartement kontrakt angående leverans av elektrisk energi till Jönköpings-Kalmar regementets och Göta ingenjörkårs kasernetablissemang i Eksjö. I kontraktet stadgades, att detsamma trädde i kraft den 1 januari 1928 och gällde till den 1 januari 1938 ävensom att efter denna tid kontraktet ansåges förlängt på 5 år, såvitt det ej av endera kontrahenten uppsagts minst 6 månader i förväg.

I skrivelse den 10 mars 1943 har *arméförvaltningens intendenturdepartement* hemställt, att, då något skäl som berättigade Eksjö stad till fortsatt kompensation i anledning av 1925 års härordningsbeslut icke föreläge, Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärd, som erfordrades för hävande av den genom brevet den 31 mars 1928 godkända överenskommelsen mellan kronan och staden. Till närmare utveckling av sin framställning har intendenturdepartementet anfört följande.

Då genom försvarsväsendets omorganisation och beredskapstidens ökade tjänstgöring grunden för ifrågavarande avtal icke längre var för handen, upptog intendenturdepartementet redan år 1941 förhandlingar med Eksjö stad i syfte att förmå staden att häva gällande kontrakt och erbjuda ny, för kronan förmånligare taxa. Departementet förmodade nämligen — enär energileveranserna ungefär fyrdubblats sedan 1928 och staden följaktligen erhållit en betydligt större kompensation än vad riksdagen haft anledning räkna med vid sitt år 1928 fattade beslut — att staden kunde förväntas frivilligt medverka till genomförandet av en skälig taxesänkning. Underhandlingarna ledde emellertid icke till något resultat. Då kontraktet automatiskt skulle upphöra att gälla den 1 januari 1943, trädde departementet sedermera under år 1942 i förnyade underhandlingar med staden i och för träffande av nytt avtal att gälla från och med år 1943.

Staden har under dessa förhandlingar gjort gällande, att densamma fortfarande vore berättigad till den kompensation, som tillerkänts staden genom ovan omnämnda riksdagsbeslut, samt att intendenturdepartementet ej vore berättigat att framtaga staden denna kompensation utan Kungl. Maj:ts och riksdagens hörande. Staden vill dessutom göra gällande, att kontraktet ej automatiskt upphört att gälla vid 1942 års utgång. Staden anser — trots kontraktets ordalydelse — att avtalets andemening varit, att giltighetstiden automatiskt skulle undan för undan förlängas i femårsperioder, såvida detsamma ej uppsades. Intendenturdepartementet anser denna tolkning ohållbar. Någon uppgörelse med Eksjö beträffande leveranserna av elektrisk energi efter den 1 januari 1943 har sålunda icke kunnat ernås.

Infordrade yttranden i ärendet ha avgivits av arméförvaltningens civila departement den 7 och av statskontoret den 19 maj 1943.

Arméförvaltningens civila departement har framhållit, att de till grund för överenskommelsen vid dess slutande liggande förhållandena de senare åren undergått en avsevärd förändring. Detta framginge av följande tablå, som utvisade storleken av till staden förlagd personal i försvarets tjänst dels enligt i propositionen 1928: 7 tillgängliga uppgifter, såvitt avsåge 1914 och 1925 års härordningar, dels ock enligt nu gällande personalförteckningar.

	1914		1925		1942		
	Kalmar regemente	Smålands husarregemente	Jönköpings-Kalmar regemente	Göta ingenjörkår	Jönköpings-Kalmar regemente	Göta ingenjörkår	Garnisons-sjukhuset
Officerare	53	27	40	20	52	23	—
Fänrikar	—	—	—	—	13	6	—
Underofficerare	39	16	26	17	41	25	—
Manskap	204	300	135	139	202	179	—
Musikpersonal	33	12	21	—	21	—	—
Civilmilitär personal	4	4	4	10	5	3	—
Pensionerad personal i arvodesbefattning	—	—	4	1	11	10	1
Ordinarie civil personal ..	—	—	—	—	2	2	3
Icke-ordinarie personal	—	—	—	—	17	13	¹⁾ 25(+6)
Summa	333	359	230	187	364	261	29(+6)
	692		417		660		

¹⁾ Sjukvårdselever.

Å r	Årskontingent värnpliktiga	Utbildningstid
1914.....	790	340—365 dagar
1925.....	1,000	140—200 ”
1942.....	²⁾ 1,500	360 dagar + repetitionsövningar.

²⁾ Överslagsvis beräknat.

Civila departementet har vidare anfört, att avlöningskostnaderna för den nuvarande personalen, beräknade på sedvanligt sätt, uppginge till 1,519,167 kronor, rörliga tilläggsförmåner oberäknade. Såsom jämförelse kunde nämnas att enligt uppgifter i nyssnämnda proposition avlöningskostnaderna för till staden åren 1914 och 1925 förlagd personal uppgingo till 1,353,000 respektive 977,000 kronor, däri inräknade vid samma tid utgående dyrtidstillägg. På grund av de sålunda i för staden gynnsam riktning ändrade förhållandena ansåge civila departementet skäl icke längre föreligga för ett fortsatt kompen-serande av staden på sätt tidigare medgivits.

Vidkommande de ekonomiska verkningarna av överenskommelsen hade civila departementet från intendenturdepartementet inhämtat, att elektricitets-verket i Eksjö under år 1942 till ifrågavarande truppförband levererat 380,000 kwh lågspänd ström för en kostnad av i runt tal 92,000 kronor, vilket utgjorde 24.2 öre per kwh. Enligt uppgift av sakkunnig ingenjör kunde ett

skäligt pris för Eksjö stads leverans av lågspänd elektrisk ström anses vara 8—9 öre per kwh vid angivna förbrukning.

Civila departementet ansåge i likhet med intendenturdepartementet, att leveranskontraktet upphört att gälla med utgången av år 1942. Då staden emellertid ifrågasatt, huruvida intendenturdepartementet ägde behörighet att utan Kungl. Maj:ts och riksdagens hörande sluta nytt kontrakt på för staden ogynnsammare villkor än de för tiden intill den 1 januari 1943 gällande, hemställde civila departementet, att det täcktes Kungl. Maj:t förklara, att av Kungl. Maj:t och riksdagen i omhandlade avseende beslutade åtgärder icke skulle utgöra hinder för intendenturdepartementet att beträffande leverans av elektrisk energi till i Eksjö förlagda truppförband, såvitt avsåge tiden från och med den 1 januari 1943, med staden träffa avtal på villkor varom överenskommelse kunde träffas.

Jämväl statskontoret har förklarat sig anse, att anledning icke längre föreligger att kompensera Eksjö stad för minskade inkomster för staden till följd av 1925 års härordningsbeslut. Likaså måste, även enligt statskontorets åsikt, leveranskontraktet anses ha upphört att gälla med ingången av år 1943. Vad anginge frågan om den av Kungl. Maj:t efter riksdagens hörande godkända överenskommelsen grundade rätt för staden att efter 1942 års utgång uppbära ersättning för energileveranser till kronan efter den förutsatta, för staden förmånliga taxan, borde uppmärksammas, att sagda överenskommelse visserligen icke innehölle några föreskrifter om den tid, under vilken den skulle gälla, men att det förutsatts, att med stöd av denna särskilt kontrakt rörande energileveranserna skulle träffas. Då uppenbarligen staden icke genom överenskommelsen kunde anses ha tillförsäkrats rätt att för all framtid, även då förutsättningar för ersättningens utgående icke längre vore för handen, åtnjuta förmånerna av överenskommelsen, utan tiden härför måste ha avsetts skola regleras genom kontraktet, syntes det statskontoret, som om staden icke gentemot kronan med fog kunde kräva ersättning enligt överenskommelsen efter ingången av år 1943, då något kontrakt om energileveranser icke vore gällande. I likhet med Eksjö stad ansåge statskontoret däremot arméförvaltningen icke äga befogenhet att utan Kungl. Maj:ts och riksdagens hörande träffa nytt kontrakt om energileveranser till kronan, såframt i detta kontrakt ersättningen bestämdes efter andra grunder än som angivits i bestämmelsen. Då enligt ämbetsverkets mening förutsättningarna för en fortsatt tillämpning av avtalets ersättningsbestämmelser icke längre vore för handen, finge ämbetsverket föreslå, att riksdagens medgivande till ett frångående av avtalets ersättningsgrunder inhämtades.

Den minskade truppförläggningen till Eksjö stad, som blev en följd av 1925 års försvarsbeslut, medförde otvivelaktigt vissa för staden mindre gynnsamma ekonomiska verkningar. Då frågan om komensation härför åt staden kom under Kungl. Maj:ts bedömande, framhöll också föredragande departementschefen, att starka billighetsskäl syntes föreligga för att bereda staden någon ersättning. Sådan komensation tillerkändes staden genom en mellan

Departements-
chefen.

kronan och staden den 17 och den 23 december 1926 träffad, av Kungl. Maj:t den 31 mars 1928 godkänd överenskommelse, enligt vilken en reglering i för staden förmånlig riktning skedde av grunderna för beräkningen av de avgifter, som kronan hade att erlægga för leverans av vatten och elektrisk ström till de i staden förlagda truppförbanden.

Såsom av den föregående redogörelsen framgår föreligga emellertid icke numera de förutsättningar, som lågo till grund för godkännandet för kronans räkning av nyssnämnda överenskommelse. 1942 års försvarsplan innebär för Eksjö stads vidkommande, att staden i nu ifrågakvarande avseende försättes i ett läge, som vid jämförelse med tiden före genomförandet av 1925 års härordning snarast är fördelaktigare.

På grundval av förenämnda överenskommelse har särskilt kontrakt upprättats med Eksjö stads vatten- och elektricitetsverk om leverans av elektrisk energi till ifrågakvarande truppförbands kasernetablissemang i Eksjö. Ehuru staden synes hävda, att detta kontrakt alltjämt är i kraft, torde det med hänsyn till kontraktets ordalydelse vara otvivelaktigt, att kontraktet upphört att gälla med utgången av år 1942.

Vid nu angivna förhållanden synas de såsom kompensation i anledning av 1925 års härordnings genomförande medgivna, för Eksjö stad särskilt förmånliga grunderna för beräkning av priser för vatten och elektrisk ström icke vidare böra äga tillämpning. Statsmakterna torde därför böra förklara, att innehållet i överenskommelsen icke skall utgöra hinder för vederbörande myndighet att träffa avtal om leverans efter ändrade ersättningsgrunder av vatten och elektrisk ström till de i Eksjö förlagda truppförbanden. Jag förutsätter, att staden därvid icke kommer att betinga sig högre priser än som tillämpas i förhållande till andra lika stora förbrukare.

Då Kungl. Maj:ts den 31 mars 1928 lämnade godkännande av överenskommelsen den 17 och den 23 december 1926 tillkommit efter riksdagens hörande, torde även i nu förevarande fråga riksdagens mening böra inhämtas.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att överenskommelsen den 17 och den 23 december 1926 förklaras icke skola utgöra hinder för vederbörande myndighet att träffa avtal om leverans efter ändrade ersättningsgrunder av vatten och elektrisk ström till i Eksjö stad förlagda truppförband.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Sigurd Lind.